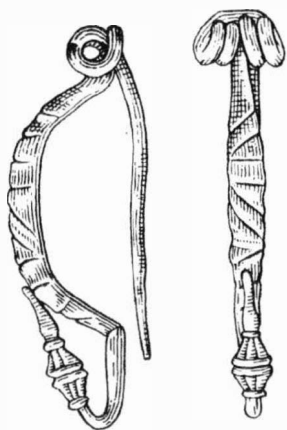

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1972

BRNO 1973

Die abgenommenen Proben (alle Eiche — *Quercus* sp.) wurden auf 2,5 cm starke Scheiben zerschnitten und ihre Oberfläche abgehobelt. Nach der vorläufigen Analyse, als die günstigsten Radien zur Vermessung festgesetzt wurden (mindestens 4 auf jeder Scheibe), hat man auf dem Eklundschen Gerät die eigentlichen Messung der Jahresringe durchgeführt. Für eine weitere Auswertung wurde Hubers Methode des graphischen Kurvenvergleiches im semilogarithmischen System gewählt. Aus sieben relativ datierten Kurven wurde eine Tabelle zusammengestellt. Bei dem Vergleich des archäologischen Holzmaterialies mit dem rezenten erwies sich eine grössere Homogenität des archäologischen Materialies (es handelt sich wiederum um Eiche - *Quercus* sp.), was offensichtlich auf unregelmässige Überschwemmungen in der heutigen Zeit zurückzuführen ist. Die durchgeführte dendrochronologische Beglaubigungsanalyse bestätigte die Voraussetzung, dass das archäologische Holzmaterial aus Mikulčice (und offensichtlich auch aus anderen Funden in der süd-mährischen Auwaldregion) Eigenschaften besitzt, welche seine chronologische Verarbeitung gestatten, dass eine derartige Verarbeitung auch in unseren Bedingungen gut durchführbar ist, und dass hier die Möglichkeit besteht, in der dendrochronologischen Untersuchung mit der Aussicht auf eine absolute Datierung der Jahresringserien fortzusetzen. Mit Rücksicht auf die ziemliche zeitliche Beanspruchung der einzelnen Phasen der dendrochronologischen Untersuchung wird es notwendig sein, bei der weiteren Arbeit von der visuellen Korrelation zu mathematischen Methoden, mit Benützung der Rechnungstechnik, überzugehen.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM NA SLOVANSKÉM POHŘEBIŠTI V RAJHRADĚ

(okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA

(Tab. 43)

Od poloviny minulého století je známo slovanské pohřebiště u Rebešovic. Tehdy tam opat rajhradského kláštera Řehoř Wolný vykopal větší počet hrobů a podal o nich zprávu.¹ Přesné místo nálezů Wolným prokopaných hrobů není známo, je však velmi pravděpodobné, že neleželo na katastrálním území obce Rebešovice, že bylo na klášterních pozemcích na návrší u Rebešovic a katastrálně náleželo k Rajhradu nebo k Rajhradcím. Severní část návrší prozkoumali pracovníci brněnského Archeologického ústavu. Odkryli tam v letech 1952—1953 216 slovanských kostrových hrobů vedle dalších hrobů z doby stěhování národů a únětických hrobů.² Plán výzkumu 1952/53 ukazuje, že slovanské pohřebiště by mohlo pokračovat jižním směrem do míst, kde byly v roce 1953 staré vinohrady.³ K rušení části těchto vinohradů došlo koncem padesátých let, poslední zbytek na jižním svahu návrší byl vytrhán na jaře 1972. Po orbě koncem března 1972 oznámili pracovníci rajhradského hospodářství Státního statku Židlochovice (vedoucí V. Režný) Moravskému muzeu a Archeologickému ústavu ČSAV, že se na poli objevilo množství lidských kostí. V prvních dubnových dnech prozkoumal jeden hrob pracovník MM ing. S. Zacherle.¹ Pracovníci AÚ ČSAV tam potom při povrchovém průzkumu zaregistrovali 27 rozrušených hrobů. Sondážní práce prokázaly, že bude vhodné mechanizačními prostředky odstranit ornici na větší ploše a provést záchranný výzkum.

Od dubna do srpna 1972 bylo na ploše asi 2000 m² odkryto 365 slovanských kostrových hrobů, jejichž polohu bylo možno určit, kromě výše zmíněných 27 rozrušených koster, z nichž některé mohly být částmi prozkoumaných hrobů. Současně bylo objeveno 21 předslovanských sídlištních objektů (dva z římské doby, čtyři laténské a ostatní z halštatského období — kromě jednoho podolského, horákovské), v délce asi 30 m žlábek snad z období horákovské kultury a 45 kůlových jamek². Zkoumaná část pohřebiště se rozprostírala na svahu obráceném k jihu, skloněném přibližně 12,5 %. Západní stranu ohraničovala vysoká terasa nad inundačním územím řeky Svatky, na východní straně se dříve táhl hluboký úvoz; poněvadž se v běhu úvozu nikdy neobjevily lidské kosti, lze soudit, že ani východním směrem hroby nepokračovaly za okraj našeho výzkumu. Pohřebiště tedy pravděpodobně sledovalo zmíněnou terasu v pásu asi 50—60 m širokém.

Hroby nevytvářejí pravidelné řady. Větší nakupení hrobů bylo v horním, severním úseku. Volná místa mezi hrobovými jámami mohou představovat prostory, kde stály stromy; ovšem, není ar vyloučeno, že některé mělké hřeby byly zničeny při zemědělských pracích v minulosti, nebo dokonce sebrány v ornici buldozerem při odkrývání plochy před výzkumem. I když se dětské hroby vyskytují porůznu na celé zkoumané ploše, přece jen je možno vidět jejich určitou koncentraci v jihozápadním cípu pohřebiště. Orientace koster převážnou většinou zachovávala západovýchodní směry (od severozápad - jihovýchod až k jihozápad - severovýchod), pouze jedna kostra v nakrčené poloze ležela od jihu k severu (hrob 31) a pět hrobů bylo orientováno ve směru severojižním. Hloubka hrobů se pohybovala v rozmezí 40—150 cm pod povrchem, při čemž jamy přes 100 cm hlu-

bokých bylo málo. Několik dospělých koster leželo ve zvláštní poloze a to na břichu, na boku nebo ve skrčené poloze. Tyto odchylky od pravidelné polohy na zádech s pažemi nataženými podél těla se soustřeďovaly v horní části odkryté plochy. K pozoruhodnostem patří rovněž dvojhroby, kdy v jedné hrobové jámě odpočívali dva nebožtíci pohřbení současně: v hrobě č. 25 patrně dva muži, č. 141 snad dvě ženy, č. 241 muž a žena, č. 80 dvě nestejně velké děti vedle sebe, č. 344 dvě děti položené nohama proti sobě. Pouze v ojedinělých případech se vyskytly zbytky dřeva z rakví nebo z dřevěného obložení hrobové jámy. Ve velmi dobrém stavu se zachoval antropologický materiál.

Téměř tři pětiny hrobů byly bez nálezů. Ze 138 hrobů jsme získali 26 celých nádob, 9 větších částí a další střepy, jež pravděpodobně pocházejí z hrobů rozrušených orbou, železná kování 10 věder, 71 železných nožů, z toho dva s kostěnou a jeden s dřevěnou střenkou (na ní byl zbytek vzácné tkaniny⁶), jednu železnou sekerku, železnou očítku, dvě železné hrkálky – rolničky, ze tří hrobů přezky a průvlečky, ze dvou železné ostruhy, přeslen a brousek. Ozdoby byly zastoupeny především různými typy náušnic (24 stříbrných, 36 bronzových a 1 železná), bronzovou rolničkou, zbytky bronzového kování střenky nože, 8 gombíky (po dvou zlatých, stříbrných, bronzových a skleněných), zlatým, stříbrným pozlaceným a dvěma bronzovými prsteny a pouze třemi, jednotlivě nalezenými korálky. Za vysloveně bohatý můžeme označit jen hrob č. 70 se dvěma zlatými gombíky čočkovitého tvaru, u nás dosud zcela ojedinělými,⁷ dvěma stříbrnými gombíky, z nichž poškozený velký byl zdoben rostlinným ornamentem, malý granulací, dvěma prsteny – litý zlatý prsten s kosodélníkovým štítkem zdobeným rytým křížkem nemá zatím ve velkomoravském prostředí obdoby, stříbrný pozlacený s velkými kuličkami zasazenými v kroužcích na butonu a se zdobeným páskem kroužku připomíná stříbrný prsten z Předmostí⁸ a jemněji provedené zlaté prsteny z pohřebiště ve Starém Městě „Na valách“⁹ – a se stříbrnou košíčkovitou náušnicí nalezenou ve zlomcích.

Již v předběžné zprávě je možno poznamenat, že některé prvky hrobového inventáře naznačují příbuznost s nálezy na pohřebišti v Dolních Věstonicích v poloze „Písky“. Zajímavá je rovněž keramika, v níž upoutají především dva hrnky vyšlé z okruhu 1/54 na hradišti Staré Zámky u Líšně.¹⁰

Pohřebiště patrně patřilo k rajhradskému hradišti, od něhož je asi 1 km vzdáleno. Tvořilo snad jeden celek s 216 hroby na severní straně návrší a s hroby, které před 125 lety zachytil Ř. Wolný. Vzájemné souvislosti mezi těmito skupinami hrobů objasní další výzkum, který musí jako zachráněný pokračovat, neboť v dohledné době hrozí zničení hrobů přípravou půdy pro vinohrad.

Poznámky:

¹ Zprávu G. Wolného publikoval B. Dudík. Über die alten heidnischen Begräbnisplätze in Mähren. Sitzungsber. d. k. Akad. d. W. philos. histor. Cl., XII 1954, 474–477.

² Nálezové zprávy v archivu AÚ ČSAV v Brně. J. Nekvasil č. j. 1664/54. C. Staňa č. j. 945/54. J. Nekvasil. Výzkum v Rebešovicích na Moravě. AR VI 1954, 433–437.

³ J. Ondráček. Únětické pohřebiště u Rebešovic na Moravě. SbČSSA 2 1962, 6–7.

⁴ Za laskavou informaci o tomto hrobu děkuji ing. S. Zacherlovi.

⁵ O nálezech z římské, latenské a halštatské doby podávají zprávy dr. I. Peškař, CSc., dr. K. Ludikovský, CSc., a dr. J. Nekvasil, CSc.

⁶ Podle určení dr. M. Kostelníkové, která svůj rozbor publikuje v PV 1972.

⁷ Nejblíže analogii k rajhradským gombíkům představují nálezy z Madary v Bulharsku uložené v Archeologickém muzeu v Sofii – Kr. Mijatev. Staroblgarski zlačen nakit ot Madara. Izv. na Arch. Inst. IV 1926–27, 14–26, obr. 6, t. II.

⁸ B. Dostál. Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě, 1966, 155, t. XXXV: 8.

⁹ V. Hrubý. Staré Město – velkomoravské pohřebiště „Na valách“, 1955, 270 t. 55: 9, 10, 10a (z hrobu č. 24/48).

¹⁰ Č. Staňa. Slovanské obytné objekty na hradišti Staré Zámky u Líšně, PA LI 1960, 243, 253 n., obr. 4: 1.

Rettingsgrabung auf dem slawischen Gräberfeld in Rajhrad (Bez. Brno-venkov). Bei der Aufhebung eines alten Weinberges im nordwestlichen Zipfel des Katasters der Gemeinde Rajhrad, am Südhang der Anhöhe bei Rebešovice, erfasste man im Frühjahr 1972 Menschenkette. Das Archäologische Institut der ČSAV in Brno führte eine Rettungsgrabung auf einer Fläche von ca. 2000 m² durch. Es wurden 365 slawische Skelettgräber aus dem 9.–10. Jahrhundert und vor-slawische Siedlungsobjekte⁵ abgedeckt. Fast 3/5 der Gräber waren fundlos. Von 138 Gräbern hat man folgendes gewonnen: 26 Gefäße, 9 Gefäßteile und weitere Scherben, eiserne Beschlagstücke von 10 Eimern, 71 Eisenmesser, von diesen zwei mit Bein- und eines mit Holzgriff, eine Eisenaxt, einen eisernen Feuerstahl, zwei eiserne Schellen, aus drei Gräbern eiserne Spangen und Schlaufen, aus zwei Gräbern eiserne Sporen, einen Spinnwirtel und einen Schleifstein; 24 silberne, 36 bronzene und 1 eisernen Ohrring, eine Bronzeschelle, Beschlagüberreste eines Messergriffes aus Bronze, 8 Kugelknöpfe, vier Ringe und drei Perlen. Reich war nur Grab Nr. 70 mit zwei goldenen und zwei silbernen Kugelknöpfen, mit einem goldenen und einem silbernen vergoldeten Fingerring und mit einem silbernen körbchenförmigen Ohrring.

Das Gräberfeld gehörte vermutlich zu dem Burgwall in Rajhrad, von welchem es ca. 1 km entfernt ist. Es bildete vielleicht einen Komplex mit jenen 216 Gräbern auf der Nordseite der Anhöhe, die vom Archäologischen Institut in den Jahren 1952/53^{2–3} entdeckt wurden und mit Gräbern, welche vor 125 Jahren G. Wolný¹ erfasste. Die Grabung wird weiter fortsetzen.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1972

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

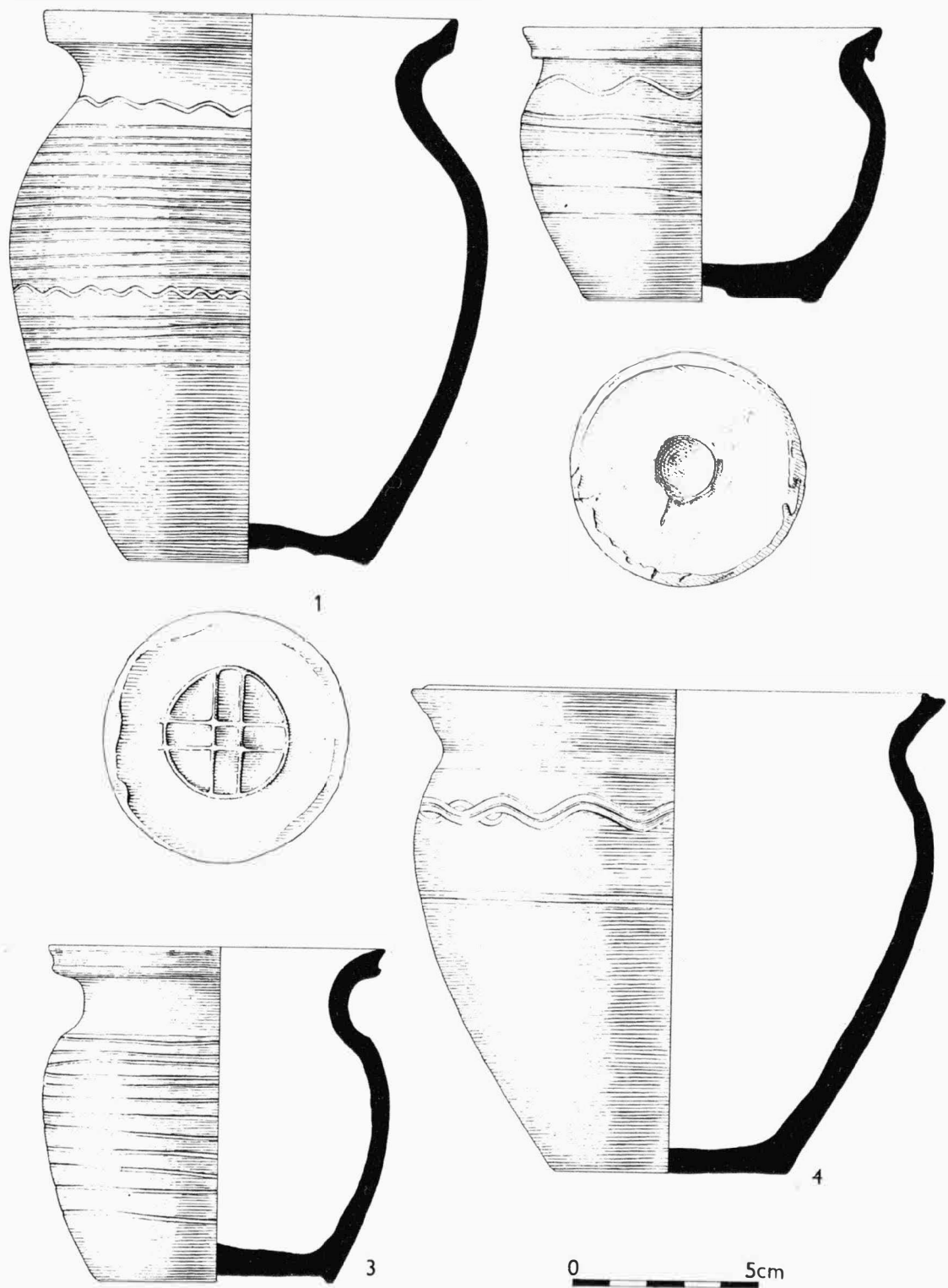
Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, A. Životská

Na titulní obálce: laténská spona z Rajhradu

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Evidenční číslo ÚVTEI—73332

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejně

Tab. 43

Rajhrad (okr. Brno-venkov). Slovanské pohřebiště. Nádoby z hrobů. — Slawisches Gräberfeld. Gefässe aus Gräbern.